

ДА ПЫТАННЯ АБ СКЛАДАННІ ПЛАНА ЎРОКА МАТЭМАТЫКІ Ў I КЛАСЕ

Найбольш распаўсюджаны тып урока матэматыкі ў пачатковай школе — камбінаваны ўрок. Вядома, што класічная схема камбінаванага ўрока адлюстроўвае перш за ўсё змену дзейнасцей настаўніка і вучняў па набыццю, засваенню і перапрацоўцы новай вучэбнай інфармацыі. Самымі значнымі этапамі ўрока з'яўляюцца работа над пройдзеным матэрыялам і работа над новым матэрыялам. У межах гэтых этапаў можна вылучыць падрыхтоўку да засваення новай інфармацыі, першапачатковае замацаванне атрыманых ведаў, сістэматызацыю ведаў і выкарыстанне іх на практыцы. Падобная структура ўрока мае даўнія карані і бярэ пачатак яшчэ ад методдык Я. А. Каменскага і І. Ф. Гербарта.

Папулярнасць камбінаванага ўрока ў школьнай практыцы (па некаторых даных доля ўрокаў названага тыпу складае каля 80% ад агульнай колькасці заняткаў) тлумачыцца перш за ўсё тым, што ён дазваляе дасягнуць адначасова некалькіх дыдактычных мэт і пры гэтым больш поўна ўлічваць асаблівасці разумовай дзейнасці дзяцей.

Але камбінаваны ўрок мае свае спецыфічныя рысы пры арганізацыі навучання першакласнікаў. Сярод іх трэба акрэсліць найбольш грунтоўныя:

- цяжкасць дакладнага вылучэння асноўных этапаў — работы над пройдзеным матэрыялам і работы над новым матэрыялам, паколькі элементы новага і пройдзенага нярэдка пранізваюць кожны этап урока і не вызначаюцца так адзначна, як, напрыклад, у II — IV класах;
- выкарыстанне шырокага спектра відаў пачуццяў, з дапамогай якіх першакласнікі набываюць новую інфармацыю (зрок, слых, дотык і інш.), што абумоўлена перш за ўсё псіхалагічнымі асаблівасцямі дзяцей 6—7-гадовага ўзросту;
- спалучэнне калектыўнай дзейнасці пад кіраўніцтвам настаўніка (работа ля дошкі, з наборным палатном і да т. п.) і індыўдуальнай работы вучняў (практычныя дзеянні з геаметрычнымі фігурамі на парце, работа з падручнікам, сшыткам і да т. п.). Абапіраючыся на гэтыя і некаторыя іншыя асаблівасці, настаўнікі і метадысты ўносяць свае карэктывы ў структуру ўрока

матэматыкі ў I класе. Наогул у сучаснай метадычнай літаратуры можна адзначыць імкненне аўтараў да падачы зручным для ўспрымання выглядзе як змястоўнага аспекту навучання (традыцыйных этапаў атрымання ведаў), так і фармальнага (у якім відзе дзейнасці набываюцца веды).

У распрацаваным варыянце пабудовы плана ўрока матэматыкі ў I класе мы паспрабавалі прыняць пад увагу гэтыя дзве лініі. Вядома, прапануемы план дастаткова схематычны і ўмоўны, паколькі вылучаныя асобна тры віды дзейнасці (работа з калектыўнай нагляднасцю, работа з індыўдуальнай нагляднасцю, работа з падручнікам і сшыткам) не могуць прэтэндаваць на ўсебаковасць ахопу шырокага спектра разумовай і практычнай дзейнасці вучняў на ўроку. Аднак пад работай з калектыўнай нагляднасцю мы будзем умоўна разумець усе віды практыкаванняў і практычных работ ля дошкі: гэта і работа крэйдаў, і работа з наборным палатном, і мадэліраванне розных сітуацый перад класам, і г. д. Работа з індыўдуальнай нагляднасцю ўключае розныя індыўдуальныя дзеянні дзіцяці, іншымі словамі, дзеянні рукамі на сваім рабочым месцы: работа з мадэлямі геаметрычных фігур, работа з крэйдаў на парце, работа па канструяванню, узаважванню і г. д. Работа з падручнікам і сшыткам не патрабуе асобных паясненняў.

Прапануемы план складзены з апорай на падручнік "Матэматыка 1" пад рэдакцыяй А. А. Столяра (выдавецтва "Народная асвета", Мінск, 1995. Частка 1).

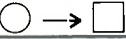
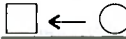
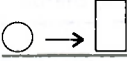

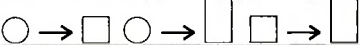
Тэма: "Удакладненне ўяўленняў аб парнапроцілеглых адносінах "вышэйшы — ніжэйшы", "большы — меншы", "старэйшы — маладзейшы".

Мэты:
фарміраваць уменне праводзіць серыяцкую прадметаў на аснове адносін "большы — меншы", "вышэйшы — ніжэйшы" і да т. п.; пазнаёміць з мадэліраваннем адносін "вышэйшы — ніжэйшы" ў выглядзе граф-схем;
замацаваць паняцце "столькі ж";
удакладніць інтуітыўнае ўяўленне аб лагічных звязках "і", "або".

1. Работа па вызначэнню адносін "вышэйшы — ніжэйшы", "большы — меншы", "старэйшы — маладзейшы"

	Работа з калектыўнай нагляднасцю	Работа з індыўдуальнай нагляднасцю	Работа з падручнікам і сшыткам
1	Да дошкі выходзяць два вучні. Прапануецца вызначыць на вока, хто з іх вышэйшы, хто — ніжэйшы (для гэтага трэба паставіць вучняў поплец і параўнаць іх па росту)	Дзеці кладуць на парту дзве палачкі рознай даўжыні, якія абазначаюць вучняў, што стаяць ля дошкі. Вызначаецца, чаму палачкі рознай даўжыні, каму адпавядае даўжэйшая палачка	
2		Прапануецца ўзяць у рукі аловак і ручку і вызначыць, што карацейшае. (Для гэтага трэба іх сумясціць.) Высвятляецца, ці падыходзяць палачкі на парце для абазначэння алоўка і ручкі	На с. 21 падручніка дзеці знаходзяць ілюстрацыі, якія адпавядаюць выкладзенай на парце мадэлі
3			У заданнях 2, 4, 6 на с. 21 падручніка вызначаецца, якая з жывёл вышэйшая за кая, якая — ніжэйшая, хто не вышэйшы за кая, хто не вышэйшы за жырафу. Вызначаецца, хто маладзейшы — качка ці качаня
4		Калі выказванні праўдзівыя (так сцвярджаць можна), дзеці ўздымаюць зялёны квадрат, калі не — чырвоны	У заданні 2 на с. 21 падручніка прапануецца вызначыць, з'яўляюцца наступныя выказванні праўдзівымі або лжывымі. Іншымі словамі, ці можна сцвярджаць, што... вожык ніжэйшы за жырафу? (Так) вожык вышэйшы за кая? (Не) вожык ніжэйшы за жырафу і ніжэйшы за кая? (Так) вожык ніжэйшы за жырафу або ніжэйшы за кая? (Так) вожык ніжэйшы за жырафу і вышэйшы за кая? (Не) вожык ніжэйшы за жырафу або вышэйшы за кая? (Так)

2. Мадэліраванне адносін "быць вышэйшым" з дапамогай стрэлак

Работа з калектыўнай нагляднасцю	Работа з індывідуальнай нагляднасцю	Работа з падручнікам і сшыткам
<i>А. Падрыхтоўчыя практыкаванні</i>		
1 У тым жа парадку фігуры размяшчаюцца на наборным палатне. Удакладняецца, каго абазначае прамавугольнік, круг, квадрат		Дзеці кладуць на выяву жырафы прамавугольнік, на выяву каня — квадрат, на выяву вожыка — круг
<i>Б. Работа з двума аб'ектамі</i> Пераход ад рэальнай сітуацыі да схемы		
1 Настаўнік размяшчае на наборным палатне круг і квадрат: Высвятляецца, каго яны абазначаюць	Такія ж фігуры дзеці выкладваюць на парце	
2 Высвятляецца, якая з жывёл можа сказаць: "Я ніжэйшы за цябе". (Вожык.) Гэтая фраза абазначаецца на дошцы стрэлкай: 	Дзеці малююць такую ж стрэлку крэйдай на парце	Па малюнку да задання 2 на с. 21 падручніка дзеці вызначаюць, хто вышэйшы — конь або вожык
3 Фігуры на наборным палатне мяняюцца месцамі. Высвятляецца, як цяпер намалюваць стрэлку: 	Дзеці мяняюць месцамі фігуры на парце і малююць крэйдай новую стрэлку	
4 На наборным палатне размяшчаюцца фігуры, якія абазначаюць самую вялікую і самую маленькую з жывёл	Такія ж фігуры дзеці выкладваюць на парце	Высвятляецца, якая з паказаных жывёл самая высокая
5 Вызначаецца, як правесці стрэлку, каб сказаць: "Я ніжэйшы за цябе" 	Такая ж стрэлка малюецца крэйдай на парце	
Пераход ад схемы да рэальнай сітуацыі		
1 Настаўнік малюе на дошцы стрэлку 	Такая ж стрэлка малюецца крэйдай на парце	
2 Высвятляецца, якія фігуры можна паставіць замест кропак, калі стрэлкай абазначаецца фраза "Я ніжэйшы за цябе" 	Кожны выпадак дэманструецца на парце	
3 Высвятляецца, хто заўжды гаворыць: "Я ніжэйшы за цябе". (Вожык.) Вызначаецца, колькі разоў вожык гэта гаворыць. Высвятляецца, хто ні разу гэтага не гаворыць і чаму (Жырафа. Яна вышэйшая за ўсіх і нікому не можа сказаць: "Я ніжэйшая за цябе")		

Пры мадэліраванні адносін "быць вышэйшым" з дапамогай стрэлак у якасці дадатковага матэрыялу можна прапанаваць работу з трыма аб'ектамі. Як у гэтым выпадку ажыццяўляецца арганізацыя этапаў?

Пераход ад рэальнай сітуацыі да схемы

На першым этапе настаўнік размяшчае на наборным палатне 3 фігуры (напрыклад, круг, квадрат і прамавугольнік) так, як размешчаны выявы жывёл на малюнку ў падручніку. З дапамогай стрэлак абазначаецца, што гавораць вожык, конь і жырафа. Гэта работа з калектыўнай нагляднасцю. Работа з індывідуальнай нагляднасцю заключаецца ў тым, што дзеці выкладваюць на парце такія ж фігуры і крэйдай малююць стрэлкі. На другім этапе фігуры перастаўляюцца рознымі спосабамі, у кожным выпадку малююцца новыя стрэлкі і высвятляецца, што яны абазначаюць. Гэта робіцца на наборным палатне (работа з ка-

лектыўнай нагляднасцю) або на парце (работа з індывідуальнай нагляднасцю).

Пераход ад схемы да рэальнай сітуацыі

На першым этапе на дошцы (работа з калектыўнай нагляднасцю) або на парце (работа з індывідуальнай нагляднасцю) малюецца схема з трыма кропкамі і высвятляецца, якія фігуры можна паставіць замест кропак. Кожную прапанову пажадана абгрунтаваць. На другім этапе запоўненая схема аналізуецца. Вызначаецца, чаму, напрыклад, у размове вожыка, каня і жырафы вожык два разы сказаў: "Я ніжэйшы за цябе", чаму жырафа не сказала гэтага ні разу, а конь сказаў гэта толькі адзін раз. На трэцім этапе можна арганізаваць работу з індывідуальнай нагляднасцю — скласці некалькі розных схем са стрэлкамі, на якіх дзеці замест кропак (трох аб'ектаў) будуць раскладваць розныя фігуры і тлумачыць значэнне адпаведных стрэлак.

	Работа з калектыўнай нагляднасцю	Работа з індывідуальнай нагляднасцю	Работа з падручнікам і сшыткам
1		Прапануецца крэйдай на парце правесці столькі палачак, колькі намалювана матрошак (большая палачка адпавядае большай матрошцы), размясціўшы іх у тым жа парадку — у парадку памяншэння	Па малюнку да задання 1 на с. 21 падручніка вызначаецца, што матрошкі размяшчаюцца ад большай да меншай, калі разглядаць іх злева направа. Тлумачыцца, што ў гэтым выпадку яны размяшчаюцца ў парадку памяншэння
2	На наборным палатне выстаўляюцца матрошкі ў другім парадку — у парадку павелічэння. Тлумачыцца, што пры гэтым яны размяшчаюцца ад меншай да большай, калі разглядаць іх злева направа	Дзеці крэйдай на парце малююць столькі ж палачак у парадку павелічэння, колькі матрошак выстаўлена на наборным палатне	
3		Прапануецца крэйдай на парце намалюваць столькі палачак, колькі яблыкаў на малюнку (большы яблык абазначаецца большай палачкай), і размясціць іх у адпаведнасці з малюнкам	Высвятляецца, у якім парадку размяшчаюцца яблыкі на малюнку да задання 3 на с. 21 падручніка — у парадку павелічэння або ў парадку памяншэння
4	Прапануецца на наборным палатне выставіць яблыкі ў парадку павелічэння (памяншэння)	Адпаведна змяняецца малюнак на парце	

4. Самастойная работа

	Работа з калектыўнай нагляднасцю	Работа з індывідуальнай нагляднасцю	Работа з падручнікам і сшыткам
1			Прапануецца закрыць выяву жабы на малюнку да задання 5 на с. 21 падручніка маленькім квадратам і выказаць здагадку, колькі такіх квадратаў спатрэбіцца, каб закрыць выяву жураўля
2			Дзеці малююць у сшытках столькі кругоў, колькі квадратаў спатрэбілася

Думаецца, што было б цікава і павучальна, калі б на старонках часопіса настаўнікі пачатковых класаў і метадысты абмяняліся сваімі думкамі па адзначанай праблеме і прадставілі свае варыянты афармлення плана ўрока матэматыкі ў 1 класе.

М. А. УРБАН,
кандыдат педагогічных навук, дацэнт кафедры матэматыкі і метадыкі яе выкладання БДПУ імя Максіма Танка.

НОВЫЙ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ ДЕТЕЙ ЧТЕНИЮ И ПИСЬМУ

Одна из главных задач начальной школы — научить ребенка читать и писать. Как ее выполнить с наименьшим ущербом для ученика? Как облегчить процесс овладения навыками чтения и письма? В данной статье, написанной в форме беседы заинтересованных лиц, сделана попытка ответить на эти и другие вопросы, волнующие учителей и родителей.

Участники беседы:

Надежда Петровна, 42 года, учительница начальных классов, имеет высшую квалификационную категорию, с ее мнением считаются в школе.

Вера Павловна, завуч начальных классов.

Иван Иванович, инженер, заботливый отец.

Вася, его сын, ученик начальной школы.

Елена Ивановна, 30 лет, учитель-новатор.

Вася. Папа, не хочу читать! Можно поиграть в компьютерные игры? А мультики посмотреть можно?

Иван Иванович. Просто невозможно усадить ребенка за книгу! В твои годы меня было не оторвать от приключений и фантастики.

Надежда Петровна. Ну почему дети так плохо читают? Работаем в классе, закрепляем дома, а проблемы в обучении чтения существуют.

Причин множество:

извлечь информацию из книги значительно труднее, чем из других источников (телевизор, компьютер);

тематика и уровень информативности учебных текстов не в полной мере отвечают запросам школьников;

методы обучения чтению не соответствуют поставленным задачам.

Чтение, по определению Д. Б. Эльконина, — процесс воссоздания звукового образа по графической модели. Акцент традиционной методики обучения чтению на самостоятельное воссоздание звукового образа слова провоцирует появление вредных привычек. Об этих привычках говорят О. А. Андреев и Л. М. Хромов в книге "Техника быстрого чтения". Самая распространенная из таких привычек — регрессия глаз или произвольная, механическая, повторная фиксация глазами одного и того же участка текста (слова). При медленном чтении регрессия — довольно частое явление и обычно составляет от 10 до 15 фиксации для текста объемом 100 слов.

Используемая в традиционном чтении система упражнений создает устойчивый стереотип скрытой (а иногда и явной) артикуляции, которая ограничивает скорость чтения. В итоге чтение молча (про себя) лишь незначительно превышает скорость чтения вслух. "Привычка проговаривать слова, — пишут О. А. Андреев и Л. Н. Хромов, — присуща большинству читателей. Формируется она в детстве, когда учатся читать". Учитель, который длительное время требует, чтобы ученики читали громко, проговаривая каждое слово, не подозревает, что на какой-то стадии обучения такое чтение из фактора развития превращается во вредную привычку. В дальнейшем ребенку нужно переучиваться, чтобы овладеть быстрым чтением. Конечно, существует система упражнений, которые частично снимают тормозящий эффект артикуляции. Это чтение со сжатыми губами, чтение с предметом, зажатым в зубах, чтение с широко открытым ртом и языком, прижатым к небу, и т. д.